

PREDSEDNIK - OSVOBODITELJ MASARYK

Sin grajskega kovača iz Hodonina na Moravskem, kovački vajenec, univerzitetni profesor, filozof, politik in državnik Tomáš Garrigue Masaryk, katerega 96 obletnice rojstva pred kratkim ni praznoval le češko-slovaški narod, marveč so se je spomnili tudi številni drugi, predvsem slovaški narod, je ob tem spominskem dnevu, znova vstal v naših srcih kot simbol prekaljene domovinske ljubezni, nosilec idej demokracije ter vzor modre državniške zrelosti, ki je ustvarila in tako spretno vodila usodo češko-slovaške države, da so se v njej zgledovali tudi mnogi številni močnejši in po nekaterih domnevah v večji politični tradiciji obdobjev narodov. Toda Masaryk je svoj bogate kladivske doseganje in izkustve ni dal samo svojemu narodu; s svojimi nasmehi je oplajal tudi druge. Zlasti Slovenci smo imeli več moči, ki so bili njegovi učenci.

Pojava Masaryka, filozofske, sociološke in politične dogmatične osebnosti, pri kateri so ideali svobode, demokracije, pravice in človečnosti doživeli, lahko bi rekli, svojo redko utelešenje v eni sami osebi, ker so postali njegovo meso in kri, dobiva posebno danes, v teh razburkanih časih, ko se preminjajo s težavami in neizpolnjenimi oblikami raznih novih stvarstev, ter s naravnost neogovornim nezrelostjo spravljajo v nevarnost in bedo milijone in milijone ljudi, ki so bili skozi življenje in ogenj totalne vojne, svoj poseben pomen. Danes, ko se svet giblje v najkrajših fazah svojega kroga, ugotavljamo, da na njem manjka Masarykov — do grajenih, pametnih, moralno skozni in skozi neoporečnih duhov, ki bi svet pomagali pripeljati tja, kjer je po poslanstvu človeka, ki ga je Masaryk gledal kot bitje s razumom, srcem in duho, ne pa kot število ali stroj, njegovo edino pravo mesto. Veliki poznavalec družabnih tokov, ki je vedno veroval v zmago svetlobe nad temo, pravice nad sili, idealist, a tudi hladen realist ter mnogokrat tudi hladni računarski Masaryk je danes na naših tleh, v kateri bi morali iskati številni izmed njih, ki so danes ravneli usode sveta.

Mislec malega naroda

Morda je do neke mere Masarykova tragika, da je bil le veliki filozof in državnik malega naroda, eklijske Evrope. Bil je sicer znan tudi v širšem svetu in njegova dela so prevajali tudi v tuje jezike; toda ostal je le češko-slovaški in morda do neke mere slovaški um, ki ni našel na odgovarjajoči odziv v velikem svetu. Če bi bil iskal in šel kot član velikega naroda, bi bil danes velika svetovna avtoriteta in njegov politični nazor — konkretizem — formula za reševanje sveta, ki ni bil v zavidi in položaju.

Po rojstnem kraju in materi je bil Moravan — češ; po očetu Slovac. Očud njegovo razumevanje in uspeh pri izražanju češko-slovaških naspotij, njegova velika sposobnost sintetiziranja dveh narodov, pri katerih je bil enak ocenjen in razumljiv, da je s pametno po-

litiko našel rešitev težkega vprašanja, ki pa so ga kasneje v času nacizma ekstremistični duhovni razplamtelci v spor. Danes so njegovi nasledniki spet našli masarykovsko rešitev tega vprašanja, katerega rešitev je edino v tej obliki, če naj mali narod na tako izpostavljenem prostoru reši svoje narodno in človekano poslanstvo.

Po svoji miselnosti zahodnjak, usmerjen, je bil propagator velikih tokov umjerne miselnosti, sinteze francoske revolucije, velikih pridobitev anglosaške demokracije in evoluiranega liberalizma, ki so mu s svojimi osnovnimi pridobitvami nudile okvir izražanja lastnega nazora. Kot Slovan in kot češko-slovaški politik pa ni zanemarljivo tudi vzhoda. Z enako natančnostjo, s kakršno je zasledoval in preučeval razvoj zahoda, se je poglobljal tudi v duho in razvojne smeri vzhoda. Nekatera njegova dela, med njimi gotovo najzanimivejša «Rusija in Evropa» so plod tega njegovega preučevanja, prizadevanja po odkritju duše širnih prostorov vzhoda in morda tudi bojazni pred njegovo neizmeritljivostjo in tvorno, a ne-

Učenec o učitelju

Sedanjí predsednik češko-slovaške republike, njegov učenec in pomočnik dr. Edvard Beneš je v knjigi «Misli in delo», delu, v katerem je obravnaval Masaryka, razdelil življenje svojega učitelja na pet obdobij. Med drugim je napisal tudi sledeče:

«V junaku išče vsak narod po pravici ali pa ne svojo sliko, izraz svojih najboljših lastnosti, svojih najboljših in najlepših težanj in idealov, vsega tistega, kar naj služi narodu kot celoti za skupno izražanje njegovega pojmovanja življenja in narodne filozofije.

Kadar na izreden način slavimo in priznavamo spomin nekakega človeka ali dela velikega voditelja, politika, državnika, želimo s tem podčrtati, da ga na označen način proklamiramo za narodnega junaka, t. j.: da je bilo v njegovem življenju mnogo junaka in da se junakstvo lahko ali celo mora sodobnikom vtisniti v spomin, da ga je treba priznati in slaviti kot simbol najboljših lastnosti, kot ideal najvišjih stremiljenj in kot nakazovanje najvišjih smotrov narodne skupnosti.

Na priznanje pri svojih bližnjih pa bo našel le tisti človek, ki svojih velikih lastnosti ne stavlja v službo svojih lastnih potreb, marveč potrebe bližnjih in ki silo razuma, čustvovanja in volje podreja močnemu motivu svojega celotnega delovanja: objektivnosti in osebnosti nezainteresiranosti in vsakem koraku svojega delovanja.

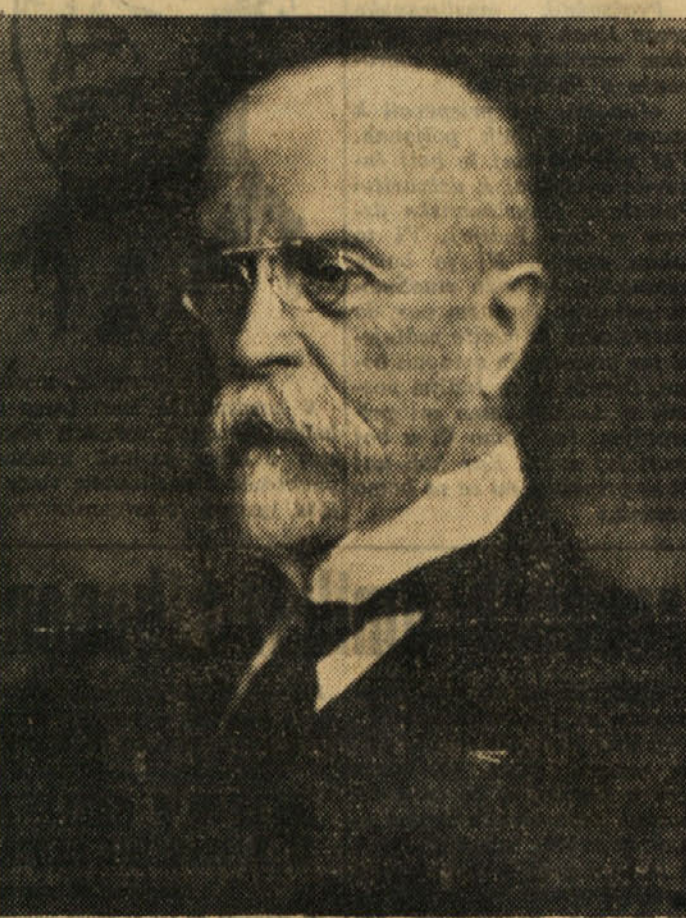
Tudi o Masarykovem življenju bodo sodili tako.

Na praško univerzo je prišel v osemdesetih letih prejšnjega stoletja (po študijah na dunajski univerzi l. 1882, ko se je praška univerza razdelila na češko in na nemško — op. ur.), v času, ko je bil češki narodni prepoved na svojem vrhuncu. Tu se pričela prvo velika obdobje njegovega življenja.

kanalizirano silo. Masaryk ni bil slepi oboževalec nikogar in ničesar. Pri njem je bilo vse dognano. Imel je svoje posebno pojmovanje slovanstva, ki pri njem nikoli ni prešlo okvira politične stvarnosti, obdobja je Marksov materializem in v najkritičnejšem času, ko so se na gnilih temeljih Avstro-Ogrske in Nemčije kačeli porajati temelji njegove narodne države in drugih narodnih tvorbo, ki jih je rodila prejšnja svetovna vojna, obrnil svoj korak proti zahodu, odkoder je predvsem pričakoval tvornosti in urejenosti svojih zamisli in želja vsega svojega in bratskih narodov, predvsem Jugoslovancev. To ni bilo omalovaževanje vzhoda, od katerega je tudi on pričakoval, da s tem razdobju notranje konsolidacije močnih in pozitivnih tokov, bila je stvarnost sociologa, filozofa in politika, ki ni bil nikoli za neenak. Bil je korektor naukov Husa, Havlička in Palackega, katerim je dodal svoj konkretizem. Tistim, ki niso hoteli priznati prave mere, je na njihova zatrevanja: «Ex Oriente lux» odgovorjal: «Da, toda tudi ex Occidente».

«Tudi demokrati se morajo bojevati za demokracijo; za demokracijo se ne smejo bati tudi umreti»

(Masaryk po prevratu nacističnega totalitarizma)

rodnega in družabnega življenja. Z v prvem obdobju svojega življenja se predstavlja kot Evropejec in svetovnjak osebno.

Z letom 1891 vstopa v praktično politično življenje. Kljub temu, da se je na tem polju zdajal le razmeroma kratko dobo — od 1890 do 1900 — predstavlja ta del njegove-

ga življenja drugo valno obdobje njegove delavnosti. To je bila doba pripravljanja njegovega političnega realizma, čas boja proti pojmovanju in politiki Staročehov, posebej pa proti politiki Mladočehov in liberalizmu, čas boja za formulacijo njegove humanitarne filozofije češko-slovaške zgodovine, njegove celotnega svetovnega

vega pojmovanja hristitva, reformacije, narodne obnove v začetku 19. stoletja, humanizma, vodilnega poslanstva češko-slovaškega naroda v okviru bivše monarhije, v Evropi in v Evropi sploh. To je doba boja za njegovo pojmovanje nalog češko-slovaškega naroda in njegovega domoljublja, za program demokracije in človeštva.

Leta 1900 do 1914 so tretji veliki izsek Masarykovega življenja. Neposredno se je vrnil v aktivno politično življenje, osnoval svoj stranko, kateri je kot program v temelje vgradil celotno politično filozofijo, ki jo je izgradil v prejšnjih letih. V odločitvi do Dunaja in Prage je postal odločilen, ker je iz evropskega dogajanja spoznal, da se pripravljajo velike stvari. Dvignil se je proti avstrijsko-madžarskemu konservativizmu, absolutizmu in vladi cerkve ter postavil moderno zahodnoevropsko revolucionarno demokracijo. Preučeval je Rusijo in predvidel se itak bližnjo revolucijo, predvidel je razpad srednjeevropske države, zgrajal se je nad avstrijsko-madžarsko politiko

do Balkana, preučeval je razvoj Nemčije in pangermanizma z njegovim načrtom Berlin-Bagdad in Afrika, predvidel je obe balkanski vojni in poleg razpaljenega boja za demokracizacijo Avstrije 1907 bil globoko prepričan in svest, si nujnosti aneksijske krize. Osebnost je doživel zagrebški in Friedjungov proces, spor Dunaja z Balkanom in celotno jugoslovansko krizo. Končno je predvidel tudi svetovno vojno.

Certo obdobje Masarykovega življenja — njegovo delovanje v svetovni vojni — imamo lahko za vrhunec njegovega življenja. S solonskega vidika je to vsekakor le nadaljevanje velike ljudske usode. To je točno: bilo je veliko delo, da se je v najusodnejšem trenutku češko-slovaškega naroda postavil na čelo boja za osvoboditev. Bil je veličasten korak, da je s pomočjo svoje avtoritete v množicah v najodločilnejšem trenutku lahko nekaj napravil in da je imel za seboj tudi narod, da je s svojo moralno silo uspel organizirati armado in ob koncu vojne tako izvajal priznanje vlade in naroda.

Vesoljni pogled

Pri Masaryku moramo kot značilno dejstvo poudariti in poudariti: njegov evropski in vesoljni pogled; svetovni pogled ravno v teh usodnih trenutkih narodnega življenja. Ko je izhajal iz svojega filozofskega stališa, katerega je s izjemnimi sociološkimi in literarnimi študijami razširil le pred vojno, je analiziral problem svetovne vojne in predvideval, da ta uspeh priti do prepričanja, da v veliki socialni krizi ne gre samo za posebno vprašanje, ki bi se tikala češko-slovaškega naroda ali Jugoslavije, marveč za ogromni svetovni boj svetovnih narodov, za boj med dvema političnima in socialnima sistemoma — teokratsko-monarhističnim in demokratskim, za dve filozofski koncepciji celotnega svetovnega

reda, za napredek in boljše budočnost človeštva. Antanta in Združene države sta se kot nosilki demokratskega svetovnega nazora in demokratske, politične in socialne revolucije bojevali proti silam preteklosti, proti teokratsko-monarhistični militaristično-birokratski Nemčiji-Prusiji, Avstro-Ogrski in Turčiji. Silo je to, da v tej vojni pade celotni tedanji politični in socialni ustroj.

Zaradi tega je Masaryk kot voditelj češko-slovaškega boja za svobodo uvrstil češko-slovaško vprašanje v okvir celotnega boja za demokracijo in narodno svobodo, zaradi tega je od vsega početka vojne upiral svoj pogled v Anglijo, Francijo in Ameriko, kjer je iskal resne rešitve celotne svetovne krize.

Zadnje obdobje njegovega življenjskega dela se pričinja leta 1918 z vrnitvijo v domovino, z njegovim predsedništvom. Kot predsednik je v polnem pomenu besede ostal to, kar je bil v preteklih obdobjih svojega dinamičnega, na delu in boju bogatega življenja. Bolj kot kdorkoli je narod in državo opomnil, da je treba postati evropski in vesoljni.

Kot je pred vojno odredil mesto češko-slovaškemu narodu v Srednji Evropi, je napravil tudi z novo državo. Toda ta položaj je zahteval v sodelovanju z osvobodjenimi narodi, poleg tega pa razen z Nemčijo in Avstrijo predvsem v sodelovanju z vso demokratsko zahodno Evropo. Vedno je pazil na to, da ne preneha boj za politično, gospodarsko in socialno demokracizacijo, da je notranje državno življenje nanjo navezano in da se ravna po njem; da ne smemo dovoliti, da bi nas pogledali za seboj polkuzli, ki ne odgovarjajo niti naši tradiciji niti težavjam, koristim in izgradnji našega naroda in države, polkuzli, ki se jih lotevajo v naši okolici.

Kot predsednik je v praksi nadaljeval to, kar je v preteklih življenjskih obdobjih razmišljal in pripravil. Od leta 1882 je delal na tem, da bi češko-slovaško narodno-kulturno spravi v sklad z evropsko. Od 1918 dalje je zavestno iskal evropski in svetovni okvir, v katerem bi v prvi vrsti in na praviem mestu vključil obnovljeno državo. V zunanji politiki ni šlo samo za to, ali oni politični pokret, stališče do sedov ali posrednih evropskih držav. Vedno je iskal razvojne smeri Evrope, preučeval je filozofsko-politični smisel povojne revolucije in samega sebi ter drugim zastavljal vprašanje, kje je mesto češko-slovaške republike, na kakšen način lahko prispeva k evropskemu sodelovanju, kako naj se postavi ne samo poleg Francije, Anglije in Italije, ampak v prvi vrsti poleg Nemčije, Poljske in Sovjetske zveze, posebno pa, kakšna mora biti njena funkcija v Srednji Evropi.

Obdobje njegovega predsedništva, poslednje obdobje njegovega delovanja, logično in popolno zaključuje predhodna štiri obdobja.

Tu se pojavlja njegov stari osebni problem: skoraj strastno prečišče razvoj evropske demokracije in evropskega nacionalizma, enako živo, kot se je v prvih povojnih letih spopadal s problemom komunizma. Kako se bo oblikovala budočnost evropske demokracije, kam se usmerjen evropski nacionalizem? Morda se zdi, da razvoj zadnjih let ni potrdil njegovih zaključkov in nazorov o filozofiji zgodovine sodobne Evrope, kot jo je formuliral leta 1881.

Lepo pa je bilo videti, kako v svoji starosti, z zrelišča svojih petdesetih let, v življenjskih obdobjih in življenjskih izkušnjah na zares platinski način zaslužil razmišljanje, kako bomo v budoči evropski mir, kako se bode evropski narodni ključ avtoritativnim režimom po razvojni poti iz revolucionarnega razburjenja v vrsto redno dnevno življenje, iz nezemske občutljivosti in instinkta nazaj k vladi razuma, miru in jasnim pogledom, iz nasilja hitro v stvarjenje avtoritete k sporazumnosti, strank, razredov, z eno besedo korak za korakom k novo ojačani in prečišeni demokraciji miru, dobre volje in reda.

Svetovno priznanje

Mednarodni svet, prijatelji in sovrzniki so sami po sebi in brez pridrukov priznali Masaryku njegovo mesto v sodobnem življenju kulturnega sveta. V času boja za avtoritativne režime gledajo v njem velikega predstavnika demokratskega idealov, demokracije, ki se bori za avtoriteto, a proti anarhiji in politični razuzdanosti, v obdobju razuzdanega slepega nacionalizma vidijo v njem velikega človekoljubca, ki napoveduje vojno nasilju vsake vrste.

Masarykovo življenje je zaključeno. V njegovem primeru lahko govorimo o harmonični starosti. Da Masarykovo življenje je imelo res harmonični razvoj, harmonični vzpon in harmonični vrhunec. Rodi ki je z njim živel v zadnjih letih ima do njega, sebe in naroda veliko dolžnost — dalje korakati po poti tega slavnega življenja.

MIMOHOD ZMAGOVALCEV

(«News Chronicle», marec 1946)

Porazne posledice japonskih atomskih eksplozij

Posebna znanstvena odprava ameriške vlade, ki je preučevala posledice atomske eksplozije v Hirošimi in Nagasakiju na Japonskem, je zdaj v Washingtonu izdelala posebno poročilo. Razumljivo je, da je ostalo veliko podatkov neobjavljenih, vendar je svetovna javnost zdaj prvič dobila na vpogled znanstvena dognanja o strahotah teh eksplozij.

Ameriško letalo je spustilo obe bombi nad japonskima mestoma v velike vline. Bombi sta imeli padali, da sta padali počasi. V bližini okrog 900 metrov nad zemljo sta eksplodirali. Najprej se je pokazala modro-bela svetloba, ki je bila tako silna kot tisoč sonc. Njena svetlobna temperatura je bila izredno velika, vendar je niso objavili. Verjetno stane milijone stotin milijonov stopinj. Navadnemu človeku se številke itak veliko ne pomenuje; zanimite pa so za živali.

Iz te eksplozije so prihajali drugi na drugem in nadaljnji udarci. Najprej je preplavila zemljo strahovita vročina, ki je napredovala s brzino svetlobe (333 km na sekundo). Kilometer daleč od središča eksplozije je vročina v trenutku segrela obleke in drugo lahkotno gradivo. Temni predmeti so bili domajhnjevi za vročino kot svetli. Marširajoči Japonec je imel po telesu maroge, ki so jih povzročile svetle in temne proge srajce. Pri nekaterih Japanceh so opazili različne oblike: kocke, kvadrate, rože itd., ki jih je vročina vtisnala v njihovo telo. Tri kilometre daleč od eksplozije je bila vročina toliko velika, da je prižigala smrtne opeklene in zatpala borov gozd.

Drugi udarec je sledil takoj po prvem. Zasledili so strahovito bobnenje. Val eksplozije je prihajal z

brzino zvoka. Takoj za njim se je pojavil zračni pritisk. Le-ta je povzročil največje število Japoncem je stisnil telesa, razval notranje organe in uničil pljuča. Ko je potem nastal prazen prostor, so plini, ki se so nabrali v njihovih telesih, z veliko silo eksplodirali in razstregli tkivo.

Četrty udarec je bil silen. Val zraka se je podil s brzino tisoč do dva tisoč kilometrov na uro. Vse je potrgal s seboj, nič ni ostalo celo. Sprva je bil vroč kot ogenj. Se celo polmetrski kilometer daleč od središča eksplozije je bil vol 24 krat močnejši kot doslej najmočnejši registrirani orkan leta 1926 v Miamiu na Floridi. Manjša sprava je odprlila pot stavbe iz kart. Večina polstopij se je kar na mestu zrušila. Dobro in trdno zgrajena katoliška cerkev v Nagasakiju je sama le kup ruševin. Le nekaj železobetonskih zgradb se ostalo od daleč nepoškodovanih. Ko pa pride bliže, opazite, da je njihova notranjost popolnoma porušena ter za stanovanj neuporabna.

Nekateri Japonci pa so v obeh mestih le preživeli vse te štiri strahote. Toda vse to jim ni dosti pomagalo, kajti kmalu nato so umrli zaradi nevidnih žarkov egammas, ki jih je sprostila eksplozija atomske bombe. Ti žarki so prodri v najboljše zaklonišča in razkrojili silekovev kri, ki je postala neodporna za večko obrambo proti bolezenskim klicem.

Strokovnjaki mislijo, da pomeni atomska bomba konec človeške civilizacije. Pravijo, da bi 20 atomskih bomb zadostovalo, da bi bil ves New York do tal porušen in vsi prebivalci pobiti. V središču mesta bi zadostovala ena sama sodobna atomska bomba, da bi umrlo milijon ljudi.

Predsednik komisije za petletke Sovjetske zveze Nikolaj Voznešenski, je izjavil na skupnem zasedanju obeh zbornic vrhovnega sovjeta, da nova sovjetska petletka odraža opremljenost sovjetskih oborožitvenih sil s najmodernejšimi orožjem, ker monopolisti kapitalizem kuje nov napada.

Voznešenski je dejal, da sovjetska petletka predvideva izkoriščanje znanstvenih pridobitev ter priprave laboratorijev za preučevanje atomske sile ter za uvajanje znanstvenih načel v industriji.

V letu 1950 na koncu petletke bo celotna industrijska proizvodnja za 205 milijard rubljev višja, to je za 45% večja kot pred vojno. Pričakovano je, da bodo racionalizirane živili odpravili pred koncem leta 1947.

Novi načrt predvideva sledeče točke:

Povečati industrijsko proizvodnjo, ki bi bila enkrat in pol višja od predvojne in ki bi v prvi vrsti zagotovila prenosovno in razvoj tekoče industrije in železniških prevoznih.

razviti poljedelstvo in industrijo za proizvodnjo življenjskih potrebščin. Potrebno je nadkriti predvojno raven proizvodnje in zvišati življenjsko raven naroda; odpraviti ustroj oboroževanja ter ga nadomestiti z obilno dobro organizirano sovjetsko trgovino;

zagotoviti si nadaljnje tehnične napredke v vseh panogah narodnega gospodarstva v ZSSR.

Nameravajo tudi povečati obrambno zmogljivost ZSSR ter oskrbeti oboroženo silo ZSSR z najmodernejšim vojnim materialom. Sovjetski narod žel videti svoje oborožene sile še močnejše, da bi mogli miru svojemu delu in obrambi miru. Zgodovinske male ZSSR so spet vzpostavljene na vzhodu. Odslej ne bodo služili južni deli Sahalina in Kurilski otoki za ločitev Sovjetske zveze od oceana in vsi prebivalci pobiti. V središču mesta bi zadostovala ena sama sodobna atomska bomba, da bi umrlo milijon ljudi.

Strokovnjaki mislijo, da pomeni atomska bomba konec človeške civilizacije. Pravijo, da bi 20 atomskih bomb zadostovalo, da bi bil ves New York do tal porušen in vsi prebivalci pobiti. V središču mesta bi zadostovala ena sama sodobna atomska bomba, da bi umrlo milijon ljudi.

Četrta petletka

rišče države proti japonskim napadom. Osvobodena in demokratska Poljska ne bo več služila kot oporišče za nemški napad proti zahodnim mejam, ker je zaveznica ZSSR proti nemškimi napadom. Stalini je kljub temu posvaril, da se bodo mogli v budočnosti narodni, ki ljubijo mir, ponovno najti pred nemškim napadom, seveda če ne bi bil sedaj ukrenili potrebnih izrednih mer, da bi preprečili napada.

«Ne smemo pozabiti — je rekel Voznešenski — da je kapitalizem v stanju sprostiti ponovni napad ter je zaradi tega potrebno strogo nadzorovati napadalne države.

Petletka, ki bo zagotovila prenosovno in razvoj tekoče industrije in železniških prevoznih, v ZSSR, bo istočasno prispevala k razvoju sovjetske družbe, kot so jo označili na 18. kongresu komunistične stranke in ki ga je začelo prekriti nemški napad. S tem predvidevajo izpolnitev gradnje brezrazredne socialistične družbe in postopni prehod iz socializma v komunizem. Nadalje predvidevajo ureditve glavnega gospodarstva, ga namena ZSSR, in sicer, da bi na gospodarskem polju dosegli in nadkriti glavne kapitalistične države

Številke pripovedujejo

V petletki 1946-1950 bo neobhodno potrebno povečati letno proizvodnjo na vzhodu 15 milijard in 600 milijonov rubljev. Proizvodnjo železa bo treba povečati na 19.500.000 ton za leto 1950 in 25 milijonov 450.000 ton za leto 1950. Proizvodnjo drugih kovin bodo tako povečali, da bodo popolnoma krili potrebe narodnega gospodarstva. Proizvodnjo bakra bodo zvišali v primeru s predvojno 1,6 krat; aluminija 2 krat; magnezija 2,7 krat; nikla 1,9 krat; svineca 2,6 krat; cina 2,5 krat;

zlitine tungstena 4,4 krat; zlitine molibdena 1,2 krat; kositra 1,7 krat.

Proizvodnjo novih redkih kovin bodo tako povečali, da bodo dosegli isti ali še bolj pospešen razvoj.

Za goriva bo v letu 1950 dosegla proizvodnja 250.000.000 ton. V teku petletke bodo vzpostavili v obrat promogovornice, ki bodo v stanju proizvajati 183 milijonov ton. Proizvodnjo tekočih umetnih goriv bodo zvišali na 900.000 ton letno. Proizvodnjo petroleja pa na 35.400.000 ton.

Elektrika

Proizvodnjo električne sile bodo povečali za 70 odstotkov. Proizvodnjo strojev bodo podvojili v primeru s predvojno. Proizvodnjo avtomobilov bodo zvišali tri do štirikrat v primeru s predvojno (600.000 vozil na leto); proizvodnjo lokomotiv 2-4 krat; traktorjev 3-6 krat in električnega materiala 2-5 krat.

Kemično industrijo bodo povečali en in pol krat v primeru s predvojno. Proizvodnjo umetnega kavlja bodo podvojili, proizvodnjo papirja pa povečali za 65 odstotkov.

Stavbna industrija

Osební načrt za razvoj stavbene industrije predvideva izdatek 153 milijard rubljev za gradbeno in montažno dela.

Petletka predvideva nadalje povečanje števila strojev za obdelavo kovin na 1.300.000, kar približno presega za 30% število strojev, ki so jih imeli v Združenih državah leta 1940.

Poljedelstvo

V poljedelstvu bo ob zaključku petletke dosegla števje pšenice nad

127 milijonov ton in bo s tem presegala raven leta 1940 za 7%. Proizvodnjo sladkorne pese bodo zvišali na 26 milijonov ton (zvišanje 22%), surovega bombaža na 3.100.000 ton (zvišanje 25%), platna na 800.000 ton (zvišanje 39%).

Predvidevajo zvišanje živinoreje za 46% konj, 39% volov in 76% ovac. V teku petletke bodo dobavili poljedelskemu gospodarstvu 720.000 traktorjev in poljedelskih strojev za 4 milijarde in pol rubljev.

Promet

Kar zadeva železniške, rečne in avtomobilske prevoze, predvideva načrt za petletko skupno povečanje prometa od 480 milijard ton kilometrov v letu 1940 na 657 milijard ton kilometrov v letu 1950, kar predstavlja povečanje za 38% v primeru s obsejnostjo predvojne prometa.

Za železniške predvideva načrt razen obnove železniškega omrežja v med vojno porušenih krajih, gradnjo novih železnic v celotni dolžini 7230 kilometrov, od katerih 3550 v Sibiriji ter elektrifikacijo iz obstoječih železnic v celotni dolžini 5325 kilometrov. Vstop nakazil za ta dela znaša po načrtu 40 milijard in 100 milijonov rubljev.

Osebnost rečnega prometa bodo v primeru s letom 1940 povečali za 38% in avtomobilski promet pa za 200%.

Zaposelitev

V letu 1950 bo sovjetsko narodno gospodarstvo zaposlilo 133 milijonov 500 tisoč oseb: delavcev in uradnikov. Narodni dohodek bodo povečali za 38% v primeru s predvojnimi dohodki. Celotno število plač se bo dvignilo od 162 na 282 milijard rubljev in povprečno plačilo delavcev in uradnikov bodo povečali v sorazmerju s povečano delavno produktivnostjo za 46%. Kar zadeva državno trgovino, bo celotna osebnost prodaje na drobno v letu 1950 obsegala 375 milijard rubljev, kar pomeni povečanje za 28% glede na promet leta 1940.

Imam Yahya bin Mohamed bin Hamid el Din

Nedavno se je prvi člepa vzpenjal po strmih arabskih poteh proti Sani, glavnemu mestu neodvisne arabske države Jemen, na jugozahodnem koncu Arabije. Peljal je ameriška konzula iz Adena, ki je šel na obisk k jemenškemu kralju.

Jemen je nenavadna država. Dosej je bila skoraj odrezana od sveta. Angliji so ji sicer priznavali neodvisnost, vendar ni imel nobenih diplomatskih predstavnikov v tujni; nikakih tujih diplomatov tudi ni bilo v vroči Sani. Le od časa do časa se je zgodilo, da je prišel h kralju na obisk kak angleški diplomat.

Jemenske vaslove so prišlepljene na strme stene visokih gor in po dolinami rastejo figova drevesa. Prebivalci so Arabci in verni muslimani. Kralj ima obširen harem, vendar njegove številne žene niso brez dela. Vse dan so namreč zaposlene s šivanjem uniform za kraljevo vojsko.

Kralj se imenuje imam Yahya bin Mohamed bin Hamid el Din. Danes šteje 76 let ter je neposredni potomec prvega jemenskega vladarja, ki so ga Arabci izvolili leta 897 po Kristusovem rojstvu. Imam Yahya je zaprosil ameriškega konzula v Adenu, da pride k njemu na obisk in vzpostavi neposredne diplomatske odnose med obeh državama. Ameriški konzul in njegov člepa sta takoj postala simbolna nova doba, ki je prišla tudi v Arabijo. Noben del sveta ni več tako daleč, da ne bi imel na šahovnici svetovno političnih dogodkov svojega pomena.

Doslej so bili Jemeniti pod svojim kraljem Yahyo narod, ki se je držal najbolj ob strani svetovnih dogodkov. Imam Yahya je znan kot zelo skop človek; znal je štetiti s državno blaginjo. Načelniku glavnega stana svoje vojske plačuje še danes le 3.000 lir na mesec, njegovi vojski pa dobivajo mesečno po 400 lir. Zunanji minister ima jako pldne dohodek: bori 5.000 lir na mesec.

Jemen sicer nima petroleja, kar sosedna

Rimsko pokopališče pod baziliko sv. Petra

Pri odkopavanjih pod baziliko sv. Petra v Rimu so odkrili starodavno rimsko pokopališče iz poganske in zgodnje krščanske dobe. Slika nam kaže stransko steno grobnice Valerija Vasutula, ki predstavlja lov na leva.

Poleti 1940 so začeli z deli v kripti bazilike sv. Petra v Vatikanu, katere splošno nazivajo »Staro grobnico«, da bi pripravili večji prostor in boljše razporeditev za grobove papežev in kraljevskih osebnosti, ki so v njej pokopane. Zaradi tega so morali poslobovati grobnice. Pri tem delu so neopredeljeno našli na rimski grobnici spomenik, na željo samega sv. očeta so takoj začeli sličenost preiskovati prostor, kar je privedlo do odkritja popolnoma rimskega pokopališča, ki je obsegalo poganske in krščanske grobove, katerih starost so določili za čas od sredine drugega do konca tretjega stoletja po Kristusu.

To je bilo prvič, da so začeli znanstveno odkopavati temelje bazilike sv. Petra. Izid tega dela so velike zgodovinske važnosti. Odkritja so pokazala, da grobovi, na katere so prišli pri gradnji bazilike v šestnajstem in sedemnajstem stoletju, niso bili samo posamezni grobovi, temveč da je ves prostor, na katerem stoji bazilika, in tudi vse vmesne gride bilo stalno pokopališče. Razen tega so ta raziskovanja pokazala prvotno obliko Vatikanskega grada in težave, katere so graditelji morali premagati, ko so gradili prvo, t. j. Konstantinovo baziliko na mestu, kjer je bil grob sv. Petra; določila so tudi k spremembi domneve o kraju, kjer naj bi stal cirkus, ki je bil priročni mučenški smrti Kristusovega apostola. Grobovi so bogato pomenili vse dosedanje zbirke poganskih in krščanskih sarkofagov in napisov, ki so jih bili že prej zbrali na tem mestu. Pokopališče obsega več kot dvanajst grobnic ali mavzolejev, ki so razporejeni v dveh vrstah, med katerima je ozek prehod. Pročelje teh

grobnic so deloma poškodovani, ko so gradili temelje za Konstantinovo baziliko, ki je bila prva cerkev, ki jo je na tem mestu zgradil. Zunanje stene so zgrajene iz skrbno složenih opek z značilnimi okraški in robovi, kakor jih pozna arheologija. Prva grobnica, čez katero so postavili novo, je bila grobnica nekoga C. Popliusa Heraclea. Napis na grobnici pravi, da je želel biti pokopani v bližini cirkusa. Naslednja ima dve vrsti okrasov, starejše iz sredine drugega stoletja z odprtinami za popel sežganih trupel, in druge, poznejše, za pokopane trupla. Ena izmed najbolj ohranjenih je grobnica Fannije Redempte, žene Aurelija Hermesa, osvobodilca cesarja Dioklecijana in Maksimilijana. Nato sledi mavzolej, katerega je zgradil L. Tullius Zethus. Njihove pepelne jare so okrašene s podobami volkov, kar verjetno pomeni kakšno zvezo rodbine s tekmovalci v bližnjem cirkusu.

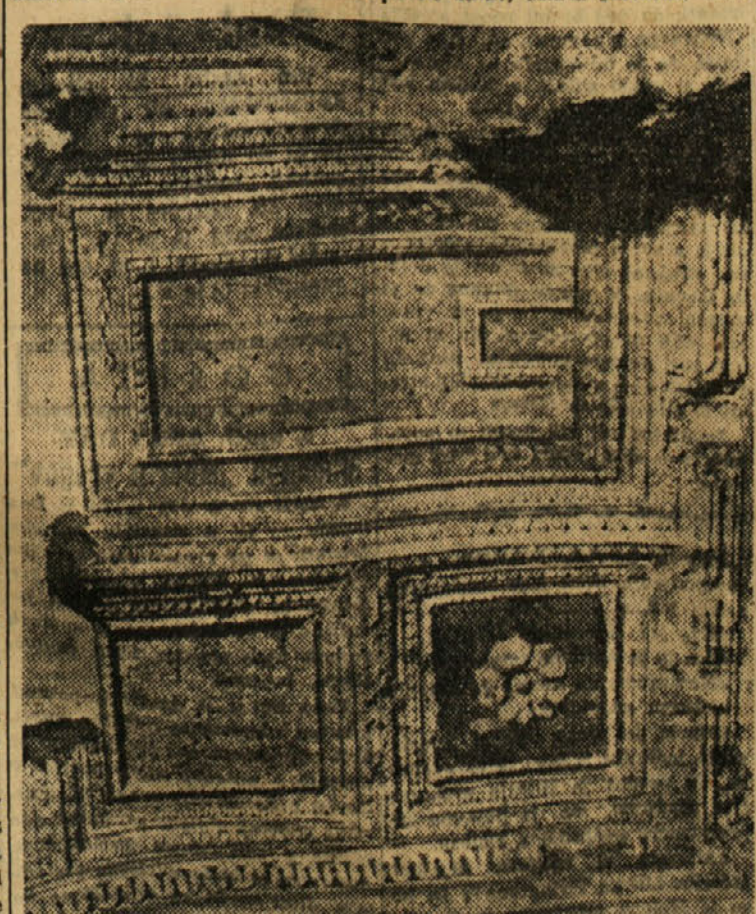
Nalotimo tudi na nekaj zelo določenih čustev. Napis v nekem drugem grobu spominja na nekoga T. Aellusa Tyrannusa, osvobodilca cesarja T. Aellusa Antonina Pija (138-161 p. Kr.), ki je bil načelnik finančne uprave v belgijskih provincijah (a commentarius provinciarum Belgicae). Najbolj razkošna je grobnica rodbine Caetani, na katero spominjajo bogato okrašene pepelne jare. Pod to grobnico so pozneje pokopali neko kristjanko, Emilijo Gorgonia po imenu, katere nagrobni kamen čam jo prikazuje, kako se sklanja, da bi dosegla izrek vode. Napis na njenem spomeniku predstavlja tožbo njenega ljubečega moža, ki jo imenuje esadika duša — anima dulcis.

Grobovi papežev

Pri dosedanjih delih so bili graditelji prisiljeni prodreti pri urtvanju temeljev bazilike do višnje vznožja Vatikanskega grada. Dosegli so niso uspeli dokončati tega velikega dela obnovitve, pri katerem bodo morali zgraditi nov temelj iz železo-betona kot tla za kriptu, ki bo ležala nad novo odkritim rimskim pokopališčem. Ko bo delo končano, si bodo obiskovalci lahko ali ogledali rimsko pokopališče naravnost s tla, ne da bi morali stopiti v baziliko sv. Petra. V kripti bodo našli grobove papežev, ki so razvrščeni ob treh starih kriptah. V kripti počivajo naslednji papeži: Gregor IV (999); Hadrijan IV, Nikolaj Breakpear iz St. Albana (1154-59); Nikolaj III (1280); Bonifacij VIII (1303); Urban VI (1389); Nikolaj V (1455); Julij III (1555); Marcellus III (1555); Innocent IX (1591); Innocent XIII (1724); Pij VI (1799); Benedikt XV (1922) in zadnji papež Pij XII.

Truplo papeža Hadrijana IV je ležalo v stari baziliko do 1606, ko so njegov sarkofag odprli, da bi prenesli ostanke njegovega trupla v kriptu v novi cerkvi. Angličkega papeža so našli v njegovi polni papeški obleki. Skrinjca, v kateri zdaj leži, je krasen rimski sarkofag iz rdečega granita, katerega krasitve daje glavi mitološke pošasti in venici rož, ki visijo na rogovi ovnov.

V bližini groba papeža Pija XI so postavili grobnice dveh princov iz rodbine Stuartovcev, Jakoba (Sirega pretendent) in njegovih dveh sinov, Karla Edvarda (Mla-

Rezbarija bogato okrašene grobnice rimske družine Caetani, v kateri so našli umetniško izdelane pepelne jare. (Slika londonskega lista »The Times«.)

za temelje treh južnih sten, toda zdaj so odkrili, da temelji bazilike segajo pod današnje površino li metrov globoko v zemljo, ne da bi zgradili na kakršno koli sled o zgradbi cirkusa.

Konstantinovi graditelji so morali rešiti zelo težavno vprašanje. Zemljišče ni bilo prikladno za zgraditev trdnega bazilike, ki bi imela v svojem središču grob sv. Petra. Raziskovanja so pokazala, da so morali graditelji najprej zgraditi temelje za južni del bazilike,

SODOBNI KARDINAL Francis Spellman

Sveti oče je nedavno imenoval 32 novih kardinalov. Med njimi je pet Američanov; najpomembnejši gotovo Francis Spellman.

V loju je hodil v kraju Whitman. V prostem času je razpatal blago neke specerijske trgovine, zavljal omote, igral s soljci baseball ter postal sprevednik avtobusnega podjetja v dobi, ko so njegovi sedanjaki kardinalski tovarilni Italijani bili že v semenitvi.

V Fordhamu, jesuitskem kolegiju, je bil dober, vendar ne odlični dijak. Pisal je pesmi, se odlikoval v latinščini in v prostem času gradil radijske aparate. Rad se je igrati in lepo oblačiti ter je užival, kadar je bil v prijatni družbi.

Ko se je odločil, da se posveti duhovniškemu poklicu, so bili njegovi školski tovarilni presenečeni. V samostanu so v njem takoj spoznali izredno bistrega mladeniča ter ga poslali v Rim, kjer je bil uspešen v Severnoamerikanskem kolegiju. Leta 1916 je postal duhovnik ter se je iz Rima vrnil v Združene države.

Leta 1925 je bil spet v Rimu, kjer je postal kot prvi Američan pomočnik papeževskega zunanega ministra. V prostem času je navdušeno gledalce z veliko spretnostjo v boksu in tenisu.

Spellman je takrat tudi zmogel razviti v katoliški tiskovni uradi, ki je lede tedaj začel izdelati uradne objave v vseh glavnih jezikih.

Leta 1932 se je Spellman vrnil v Ameriko. Ko je bil imenovan za nadškofa v New Yorku, je s spretno roko uredil denarne zadeve ter najbogatejše katoliške nadškofje na svetu.

Med vojno je z letalom prepotoval okoli 300.000 km. S štirimi vojnimi letalniki je zaslužil okoli 50 milijonov lir, ki pa jih je razdelil v dobrodelne namene. Knjige so tiškali v 300.000 izvodih. Spellman je tudi prvi nadškof, ki je prodal eno izmed svojih knjig v Hollywood, kjer so posneli film »Vstali vojaki« (Metro Goldwyn Mayer).

Kardinala Spellmana imenujejo danes katoliki št. 2. S tem hočejo povedati, da je prvi za papešem in verjetno njegov naslednik. Njegov položaj pa je popolnoma nuren. Nima tudi nobenih večjih pravic, kakor jih imajo ostali ameriški nadškofi (17 po številu), razen, da bo oddal svoj glas pri volitvah bodočega papeja.

Navale temu pa zatrjujejo, da je kardinal Spellman papeževa desna roka. Ko se je zadnjič pripeljal z letalom v Rim, mu je papež poslal tri knjeze, da so ga sprejeli na letališču. Kot titularni cerkev je papež določil Spellmanu Sv. Janesa in Pavla v Rimu, ki je bila titularna cerkev sedanjega papeja, ko je postal kardinal.

Spellman je delal skupaj s se-

Postal je tudi prvi papežev radijski svetovalec in je oddal angleški predpogled papeževskega radijskega govora.

Leta 1929 je posredoval med Vatikonom in Italijanskim državo v zadevi civilnega zakona, kakor ga je zahtevala Italija in cerkev, kakor je vztrajal na njem Vatikani. Priložilo je do sporazuma, kakor ga je predložil Spellman: civilna lista na po cerkveni poroki.

Dve leti pozneje je postal v Parizu papežev obojstranski tajnik napadov na katoliško akcijo. V Italiji se je Spellman naučil tudi letati ter je bil prvi katoliški pilot, ki je naredil pilotski let.

Boj s „prijaznim severom“ na kanadskih snežnih poljanah

V zgodovinskih in zemljepisnih knjigah opisujejo kanadski sever kot mrzlo deželo ledu in enega, s katero razpoloženo za vsakega vsiljivega tujca in celo za domačina. To da poročila mnogih junakov in odločnih moči se upirajo priznati to splošno mnenje, ki ga razširjajo zgodovinarji in zemljepisci. Raziskovalci, kot je Robert Edwin Peary in Vilhjalmar Stefansson ali pa člani kanadske policijske konjenice, so prepotovali velike predele, toda so naporno na vendar dobro živeli od lova na divjačino in od rib — polarnega medveda, severnega jelena, lososa in drugih rečnih in morskih rib. Leta 1944 je neki severni prevozni sarni in pasjo vprego 7.500 km v 146 dnevih ter se zdelili za 11 kg, četudi so v nekem predelu psi hoteli od lakote zgristi jermenje svoje opreme.

Stefansson je to delo imenoval »prijazni sever«. V zadnjih letih je Rusija v mnogo večji meri kot Kanada druga država izkoristila Stefanssonovo nalogo, da so ledene planjave sposobne za naseljen in imajo zadosti pogojev za gospodarski razvoj. V Sibiriji so mesta in industrije rastle kot gobe po dežju. V Kanadi, kjer je znašalo število bivalstva 1931 komaj tisoč ljudi, je samo nekaj nenadnih odkritij ležali dragocenih rud — zlata pri Yellowknifeu in v severni Manitobi, uranove rude, iz katere izdelujejo rudne in snov za polnitev atomske bombe pri Velikem Medvedjem jezeru — je prineslo človeško civilizacijo po značilni poti do al celo preko polarnega kroga.

Obramba severa

Toda vojna je naučila Kanadane, da morajo poznati svoj sever, da bi vedeli, kako se morajo boriti v severnem podneblju. Prejtno zimo je poveljstvo kanadske vojske izvedlo tri poskuse: prvega, ki so ga nazivali »Polarni medved« v vlažnem, hladnem in goratem področju Britske Kolumbije; »Eskimo« v suhem in mrzlem severnem Saskatchewanu in »Lemmings« v mahovitih, tundri podobnem predelu severno od naselja Churchill ob jugozahodnem obrežju Hudsonovega zaliva.

Toda letos so na dan 14. februarja izvedli nov poskus »Musk-ox«, katerega so polnenovali po redki živali, ki je nekakšen križanec ovce in kozla. Žival je zelo redka, celo v Kanadi, zaradi česar uživa posebno zaščito, da ne bi popolnoma izumrla. Iz naselbine Churchill ob Hudsonovem zalivu so izvedli poskus, pri katerem skušajo preizkusiti opremo kanadske vojske in letalstva v obsegu, kakršnega še nikdar prej svet ni videl; pod svitom polarnega meseca je skupina kakšnih petdesetih vojakov, med katerimi tudi nekaj znanstvenikov in ameriških ter britanskih opazovalcev, odšla na pot po zaledenem kanadskem severu, na pot, ki naj bi jih v 81 dnevih pripeljala 5.000 km daleč.

V tem času so predvideli samo dvajset dni za odmor, počitek in popravilo opreme. Povprečna hitrost znaša 15,40 km na uro ali 80 km na dan. Ustavili se bodo samo v nekaterih naselbinah: v Eskimo Point, ob jezcu Baker, v bližini Thelona, znamenitega lovišča in domovine Musk-oxa, ob reki Perrek, ob zalivu Cambridge, Copermine, Fort Radium (kjer je rudnik uranove rude), ob Normanovih izvirih, Fort Simpson, Fort Nelson in Edmond, kjer namenjajo 5. maja zaključiti svojo pot. Če bo dovoljevalo vreme, bo del skupine odšel na Viktorijin otok na obrežju Danskega zaliva.

Odprava »Musk-ox«

Poskus »Musk-ox« ni v nobeni zvezi z vojaškimi pripravami. Vsi vojaki, ki se udeležujejo odprave, so posebni strokovnjaki, ki ne bodo nosili s seboj nobenega težjega orožja od puške. V javnosti so zelo mnogo govorili o poskusu kot o stremiljenju, da ugotovijo način obrambe pred napadom velike države s severa, s čemer so verjetno mislili Sovjetsko zvezo; takšno trditve so stalno zanižali poveljniki kanadske vojske in predstavniki vlade, končno celo predstavniki Sovjetske zveze.

»Ni popolnoma tako, kot govorijo,« je izjavil kanadski obrambni minister Douglas Abbott. »Četudi bi ne bilo na drugi strani severne države nobene takine velike zemlje, kot je Sovjetska zveza, bi imeli prav toliko nazlogov, da izvršimo ta veliki poskus. Zastopniki Sovjetske zveze, Združenih ameriških držav, Francije, Norveške, Belgije, Perurja in Čile so obiskali ledeno taborišče v naselbini Churchill.

Vodja odprave je 34 letni škot podpolkovnik Patrick D. Baird iz Montreala. Visok je šestdeset let in tri palce, tako da ga vsi Eskimi imenujejo »Dolgonosi«. Geolog, nadzornik v severni policiji, poveljnik padalske enote in topniški izvedenec je raziskoval severne predele, ki je izbruhnila vojna. Večina ljudi, ki jih vodi s seboj, so norveški severni delalci.

Naloga odprave je preizkusiti obliko in živila, ki so jih posebno v ta namen sestavili za uporabo v severnem področju. Videti so kot

vojaki iz kakšnega drugega sveta. Na sebi imajo najprej plieno vojaško perilo, nato perilo iz flanelne, volneni sweater, vojaško zimsko obleko, s kožuvinasto podlago, volnjeni suknjiči, kožuvinasto čepico, usnjeno obrazno masko, očala proti bleščemu soncu na snegu, tri pare volnenih in en par usnjenih rokavic, na nogah pa dva para volnenih visokih nogavic, kožuvinaste kornije in krpice za sneg. Večina udeležencev odprave si je pustila rasti brado po stari severni navedi, češ da brada zavaruje obraz pred mrazom. Nekateri, ki brezopojno žele uporabljati britve, pa trdijo, da brada nujno povzroča razirjenje ledenega črvas, o katerem govorijo, da živi v kranjah iz ledu zgrajenih severnjakov koč.

Snežni oklepni voz

Pri predhodni pripravi za to odpravo so vsi udeleženci jedli z dovoljstvom predhodno kuhano hrano, ki so jim jo zmazrjeno spuščali iz letal. Posebno so cenili fišol in kolače, ki so jih izdelali iz drobtin, jaje v prahu in umetnih maščob. Polagali so jih v bližino ognja, ali postavili nad paro samovarja, da so se odvajali. Fišol je kuhan obnem z mastnim mesom ali lojem, da je hrana čim izdatnejša. Na potovanju poveljstvo skrbi za hrano, ki ima dnevno 8.500 kalorij za vsakega moža v primeri s 3.000 do 4.000 v običajnih okolnostih. Zdravniki, med katerimi so štiri člani Harvardске univerze, preiskujejo redno člane odprave o morebitnih telesnih spremembah in o splošnem zdravstvenem stanju.

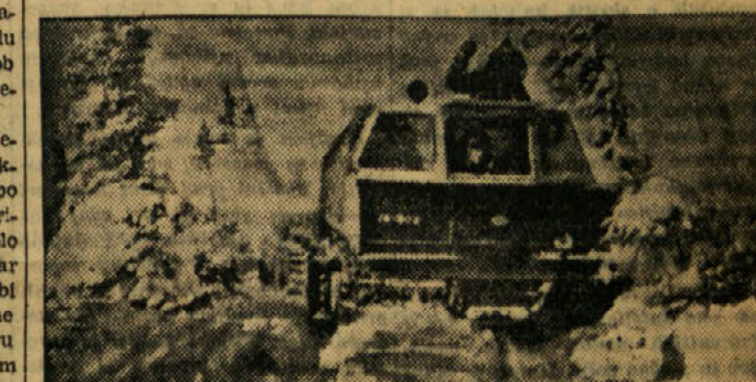
Na prvem mestu seznajamo opremo kanadske vojske, katero mora odprava preskusiti, je »Pinguin«, vozilo, katero so preuredili iz oklepne snežnega avtomobila, ki so ga izdelali po kanadskem načrtu za vdor na Norveško, do katerega pa pozneje ni prišlo.

Novi snežni oklepni voz ima prostor za pet oseb. Voz na šestna-

stih gumijastih kolesih, katere obdaja 90 cm širok gumijast pas, katerega so ojačili s jeklenimi ploščami. Prazen voz tehta 3.880 kg. Pritisk na snežno površino je manjši kot pri hoji po snegu. Kabino so izdelali iz duraluminuma in vezanega lesa; ima več okna iz nedrobljivega stekla. Z usnjem prevlečeni dvojni sedeži nudijo ponovi prostor za počitek. V notranjosti vzdržujejo toploto samo nekoliko nad zunanjo toploto, da bi preprečili, da bi se posadka prehladila in da bi znoj ne poškodoval posebno pripravljene obleke. Morejo jo pa dvigniti na običajno sobno toploto v nujnih primerih, kot je n. pr. pri nesrečah ali obolenjih posadke. Največja hitrost tega vozila je 80 km na uro.

Težave na poti

Kljub vsem ugodnostim, ki jih današnja znanost more nuditi, življenje vseeno ne bo lahko za moštvo odprave pri poskusu »Musk-ox«. Velik del težav, katero bodo morali prevoziti, ni omejena na zemljepisnih; mnoge predele so označili nepravilno. Zamrznila je zezera se pojavljajo, kjer bi jih ne smelo biti. Na poti redko srečujejo kakršna koli znamenja. Pot jih vodi preko velikih razpok v zaledenih puščavi, srečujejo ledene stene, visoke kot hile, strme vzpetine, ledene grmade, ki so podobne tankovskim zaprekam v vojni. Nik se ne giblje okoli njih, razen sneg v vektor za pet oseb. Voz na šestna-

Motorno vozilo »Penguin« na poti preko poljan kanadskega severa

Naloge letalstva

Vedno se morajo borovati z zimo. Zamaški lezejo v notranjost steklenice, namesto da bi jih ven, ker se notranost alina ohladi in skrči. Hladni kovinski deli sijo kožo, kot da bi bili razbeljeni. Jermene in pazove morajo popustiti, da lahko zrak kroji okoli telesa in vzdržuje toploto na enaki višini.

Proti večeru morajo odkopati sneg, postaviti šotore iz nylonске svile, pogrniti tla s preprogami iz kokosovih vlaken, položiti nanje koše severnih jelenov in odeje namesto postelje. Nato slezejo goli v spalne vreče, ki so napolnjene s perjem in se sadelajo kot egiptovski mumije. Vhod zadržajo s padecem snega na pot, tako da ostane samo majhna odprtina za obraz. Kljub temu se mnogi zbudijo iz spanja s krikom, ki je posledica težkih sanj zaradi nenavadne okolice.

Koče »Igloo«

Kadar je vetro, morajo zgraditi okrogla koče »Igloo« iz snežnih kosov, ki jih izsekajo s posebnimi snežnimi noži. Eskimi zgradijo takšno kočo za šest oseb v dveh urah. Toda tuji rabijo za to dvakrat več časa. V šotoru prav tako kot v iglu s veselim pozdravilo velik obrok ruma.

Odprava nosi s seboj živila za dva tedna in suho hrano, toda glavno breme prehrane s živilni nosi kanadsko letalstvo. Iz petih oporišč naselbin Churchill, Baker Lake, Normanovi izvirji, Fort Nelson in Yellowknife — pošilja kanadsko letalstvo po pet dvomotornih prevoznih letal Dakota (C-47), da spušča živila in gorivo s padališča do sedemkrat na teden. Tri manjša letala »Norsemans« s snučni stojte pripravljena za pomoč pri letih, če bi bilo potrebno pristati zaradi dostave hrane ali prevzema bolnikov ali ranjenecov. Na razpolago vednovalne poletne na velike razdalje.

Letalci skušajo odvračati zaloge v razdalji na več kot 500 metrov od svojega cilja in izvesti polet vsaj vsake tri dni. Kanadsko letalstvo se zaveda, da je to težka preizkušnja. Veter, oblaki, temperature daleč pod ničlo, ki se gibljejo med 20 in 60 stopinj pod lediščem, snežni viharji in megla povzročajo velike nevarnosti. Težko je tudi najti majhno skupino na beli bleščajoči snežni poljani.

Nameni odprave

Toda odprava »Musk-ox« bi mogla prinesiti tudi važne in trajne koristi. Rudarji upajo, da bo v prihodnjih desetih letih omogočila odkritje novih rudnikov, edinega važnega temelja za gospodarski razvoj tega kraja. Vremenoslovci z neustopnostjo prikažejo ustanovitve novih vremenoslovnih opazovalnic na kanadskem severu, katerih ima zdaj Kanada samo kakšnih deset v primeri s 300 sovjetskimi v severni Sibiriji. Podatki teh vremenoslovnih opazovalnic bodo omogočili točnejše napovedi vremena za daljša obdobja. Drugi z radovednostjo prikažejo, ali se bo dosedanjim prevoznim sredstvom — letalom poleti in pozimi, plovi po rekah poleti — pridružil novo prevozno sredstvo, ki bo moglo obratovati brez ozira na letne čase — snežno ropalno Pinguin. To bo zamašilo splošno kanadsko prometno.

Podpolkovnik Baird je še večji optimist. Pravi namreč, da bo v desetih letih sprejel politike za potovanje na severni poljani in na zalogi Pinguin! Proti plačilu v zornice in snesku tisoč dolarjev za osebo.

NOVINAR ANDRICA prijatelj Slovencev

Marsikakšna ženica iz Sežane, Lokey, Bazovice, Komna in drugih kraških vasi se še dobro spominja majhnega ameriškega novinarja Theodorja Andrica (zgodovinarja Andrika), ki je lansko leto nekaj dni v zavozniškem »Grand hotelu« v Trstu ves dan sprejemal pisma svojcev izseljenih Slovencev, ki iz svojih domov niso dobili nobenih sporočil od doma. Z veliko marljivostjo si je zaplaval vse podatke, ki jih je potem sporočil svojemu listu »Press« v Clevelandu, kjer živi okoli 40.000 Slovencev.

Bilo je pretesljivo poslušati izpovedi teh krašcev. Redko kakna mati je povedala Andricu, da so njeni rodbini, hvala Bogu, ni nič hudega pripetilo v tej vojni. Večinoma so mu pripovedovale žalostne zgodbe, da so jim Nemci ali fašisti požgali domove, da je fant padel v vojni, da je dekle umrlo v nemških taboriščih. Ves dan si je pisal imena in podatke. V odmorih med dvema obiskoma pa je povedal, da pošlusa te strahote še dolgo mesece, ko potuje iz kraja v kraj osvobodene Evrope.

Na ta potovanjih je zbral pisma, ki so jih ljudje pošiljali v Ameriko. Tisočim Slovencev je omogočil, da je njihova pošta v razmeroma kratkem času prišla preko velike luže in da so njihovi v svoji v Ameriki odgovorili na njihova pisma, morebiti celo poslali zavoji z najnujnejšim, ali poslali za prvo silo.

Ameriški tehnik »Time« je nedavno prinesel silko in kratek življenjski pregled dobrotnika majhnih narodov. Po šestih mesecih potovanj po osvobodjeni Evropi se je vrnil domov in s tiskano ter govorno besedo začel razlagati Američanom trpljenje in težave Evropevcov. V Clevelandu, kjer živi dve tretjini Marija Kristina, ki je umrla v Rimu 1689, slavna švedska kraljica leži v svoji kraljevski obleki, krona na glavi in z žezlom ob strani, obliže pa ji pokriva maska iz tenke srebrne pločevine.

Glavni urednik je pogledal postrani — ker je govoril slab jezik. Vendar mu je dal v svojem listu nekaj prostora, da objavlja članke o življenju etnijah prebivalcev Clevelanda. Kmalu so jih karavali zbirati v uredništvu »Pressa« ljudje z dolgiimi bradami in kolatimi brki. Sluge so jih karavali avtomatično in brez spraševanja pošiljali naravnost v Andricovo sobo. Delal je brez prestopa ter organiziral različne narodnostne prireditve, plesse, razstave.

Leta 1932 se je Andrica odločil za nekaj večjega. Nagovoril je glavnega urednika, da ga je poslal v Evropo. Devetkrat je bil pred vojno v evropskem kraju in popisoval je življenje v različnih evropskih državah, od Norveške do Grčije. Mnogokrat je bil tudi v Jugoslaviji.

Andrica se je vrnil v Ameriko, ko je bil v Clevelandu. Vendar mu je dal v svojem listu nekaj prostora, da objavlja članke o življenju etnijah prebivalcev Clevelanda. Kmalu so jih karavali zbirati v uredništvu »Pressa« ljudje z dolgiimi bradami in kolatimi brki. Sluge so jih karavali avtomatično in brez spraševanja pošiljali naravnost v Andricovo sobo. Delal je brez prestopa ter organiziral različne narodnostne prireditve, plesse, razstave.

